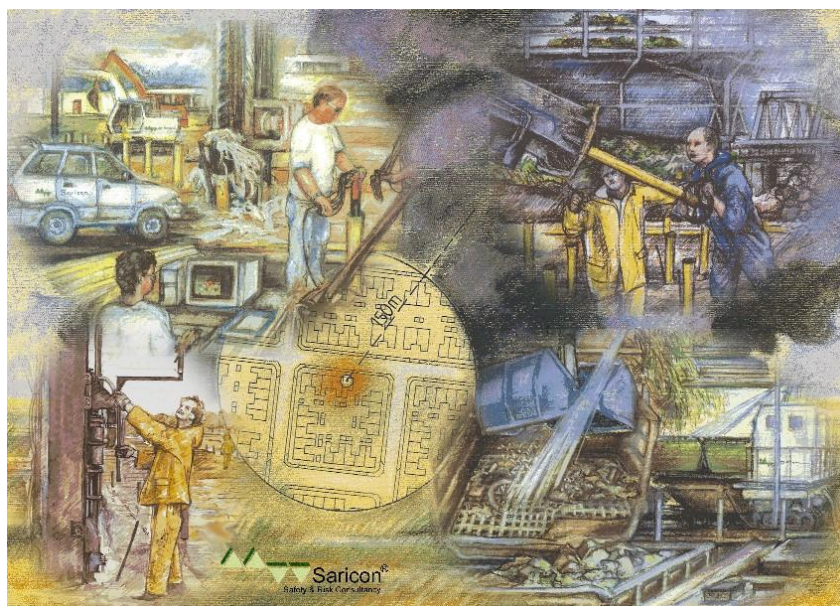

Vooronderzoek Conventionele Explosieven Green Park Aalsmeer

documentcode: 72420-VO-02
aantal pagina's: 29 pagina's (incl. bijlagen)

Documenthistorie:

Omschrijving	Datum
Definitief	12 oktober 2009
Herzien	
Concept	14 augustus 2009

Opgesteld	Gezien
drs. T. van den Berg Historicus	F.G.J. Barink Senior OCE deskundige/ Manager

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze rapportage mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.
(Artikel 16 Auteurswet 1912).
Het is de opdrachtgever toegestaan voor intern gebruik kopieën te maken
zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	ALGEMEEN	5
1.2	PROBLEEMSTELLING	5
1.3	DOELSTELLING	5
1.4	ONDERZOEKSGBIED	6
1.5	NADERE UITLEG VOORONDERZOEK	6
1.6	ONDERZOEKSSTRATEGIE	7
1.6.1	Onderzoeksvragen	7
1.6.2	Methodiek	7
1.7	VERANTWOORDING	8
2	Resultaten Vooronderzoek N201	9
2.1	RESULTATEN VOORONDERZOEK N201	9
2.2	LITERATUURSTUDIE	9
2.3	ONDERZOEK NATIONAAL ARCHIEF EN DE GEMEENTEARCHIEVEN	10
2.4	ARCHIEFONDERZOEK THE NATIONAL ARCHIVES UK TE LONDEN	10
2.5	ARCHIEFONDERZOEK EXPLOSIEVEN OPRUIMINGS DIENST DEFENSIE (EODD)	10
2.6	LUCHTFOTOARCHIEF WAGENINGEN UNIVERSITEIT	11
2.7	SAMENVATTING AANGETROFFEN FEITEN	11
2.8	LEEMTEN IN KENNIS	12
2.9	CONCLUSIE	12
3	Aanvulling probleeminventarisatie	13
3.1	INLEIDING	13
3.2	NOORD-HOLLANDS ARCHIEF	13
3.3	NEDERLANDS INSTITUUT VOOR OORLOGSDOCUMENTATIE	14
3.3.1	Luchtbeschermingsdienst Aalsmeer	14
3.3.2	Ordnungspolizei	14
3.4	ONDERZOEK SARICON ARCHIEF	15
3.5	LUCHTFOTO'S	16
4	CONCLUSIE PROBLEEMINVENTARISATIE	18
5	PROBLEEMANALYSE	19
5.1	INVENTARISATIE VAN LOCATIESPECIFIEKE OMSTANDIGHEDEN	19
5.1.1	Eerder uitgevoerde (grond-) werkzaamheden	19
5.1.2	Bodemopbouw	20
5.2	(OOG-) GETUIGE EN LOCATIEDESKUNDIGEN	20
5.3	OORLOGSHANDELINGEN NADER GEANALYSEERD	20
5.4	SAMENVATTING	23

6	CONCLUSIE PROBLEEMANALYSE.....	24
7	EINDCONCLUSIE EN AANBEVELINGEN.....	25
7.1	CONCLUSIE	25
7.2	ADVIES VERVOLGTRAJECT.....	25
8	BIJLAGEN	26

1 INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

In opdracht van ARCADIS heeft Saricon een vooronderzoek conventionele explosieven (hierna: *explosieven*) uitgevoerd voor de onderzoekslocatie Green Park te Aalsmeer. In de nabije toekomst zullen op de onderzoekslocatie (grond-) werkzaamheden plaatsvinden.

Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de email d.d. 3 juni 2009 aan ARCADIS.

1.2 PROBLEEMSTELLING

Gemeente Aalsmeer is een aantal malen getroffen door bombardementen tijdens de Tweede Wereldoorlog vanwege het nabijgelegen vliegveld Schiphol.

Als gevolg van oorlogshandelingen in de Tweede Wereldoorlog kunnen explosieven zijn achtergebleven. Bij het spontaan aantreffen van explosieven ontstaat een verhoogd veiligheidsrisico doordat het explosief door beroering kan exploderen. Onbedoelde explosies kunnen dodelijk letsel en zware schade aan materieel en omgeving tot gevolg hebben. Tevens kan een spontane vondst resulteren in meerkosten door stagnatie van de uitvoeringswerkzaamheden.

De mogelijke aanwezigheid en gevaren van explosieven binnen de grenzen van de onderzoekslocatie Green Park dienen aan de hand van een vooronderzoek te worden onderzocht.

1.3 DOELSTELLING

Doel van het vooronderzoek is tweeledig:

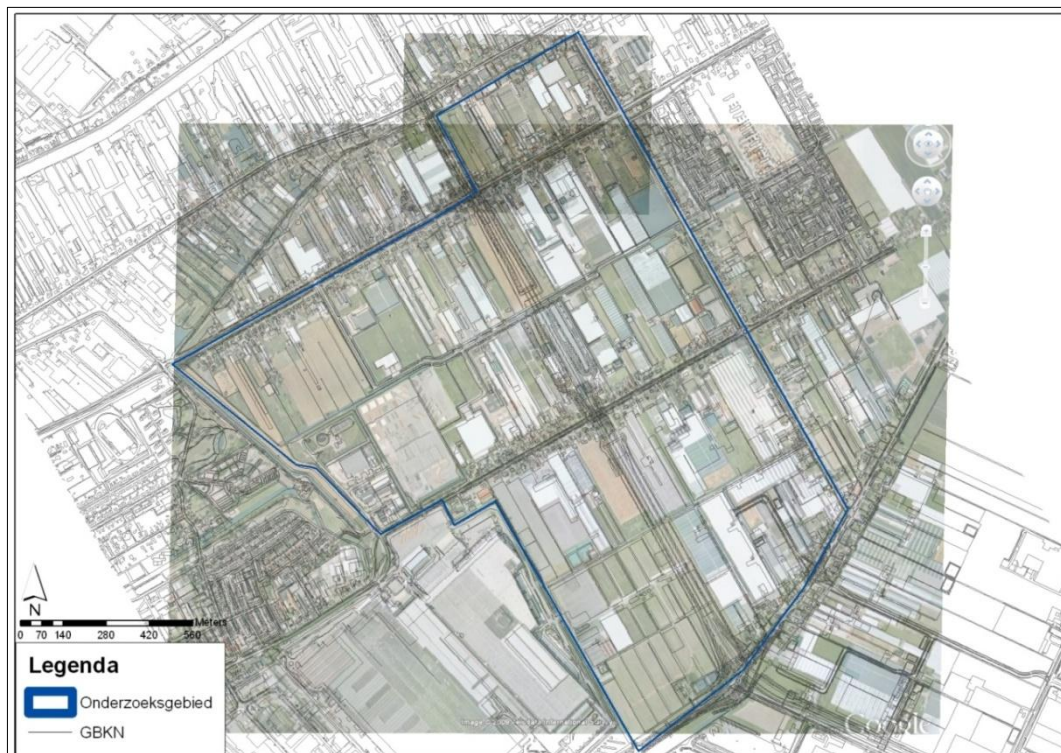
- bepalen van de kans dat zich explosieven in het gebied bevinden;
- bepalen van de eventuele noodzaak tot ruimen van explosieven in het gebied.

De noodzaak tot ruimen wordt alleen bepaald als er sprake is van een kans op aantreffen van explosieven in het gebied.

1.4 ONDERZOEKSGBIED

De onderzoekslocatie Green Park is gelegen in de gemeente Aalsmeer en is onderstaand figuur weergegeven.

Figuur 1: Begrenzing onderzoeksgebied.

1.5 NADERE UITLEG VOORONDERZOEK

Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de eisen uit de Beoordelingsrichtlijn “opsporen van conventionele explosieven” (BRL-OCE). In de BRL-OCE is bepaald dat een vooronderzoek wordt verdeeld in een onderzoek probleeminventarisatie en een onderzoek probleemanalyse. Beide onderzoeken dienen herkenbaar te zijn in de rapportage van het vooronderzoek.

Het onderzoek probleeminventarisatie omvat het verzamelen en analyseren van (historisch) feitenmateriaal. Voor het verzamelen van feitenmateriaal worden archieven geraadpleegd, luchtfoto's geïnterpreteerd, zo mogelijk getuigen gehoord en literatuur bestudeerd. Op basis van de verzamelde feiten wordt een conclusie getrokken over de aanwezigheid van explosieven. Als wordt geconcludeerd dat er vermoedelijk geen explosieven in het onderzoeksgebied aanwezig zijn, is hiermee het vooronderzoek afgerond. Als wordt geconcludeerd dat er een gerede kans bestaat dat er explosieven in het onderzoeksgebied aanwezig zijn, wordt vervolgens een onderzoek probleemanalyse uitgevoerd.

In het onderzoek probleemanalyse worden alle relevante locatiespecifieke omstandigheden in kaart gebracht, zoals de bodemstructuur en het naoorlogs gebruik van het onderzoeksgebied. Op basis van deze informatie en de historische feiten uit het onderzoek probleeminventarisatie

tie wordt de omvang van het explosievenprobleem bepaald in termen van de soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede explosieven en worden de grenzen van het van explosieven verdacht gebied vastgesteld. Op basis van een evaluatie van de risico's van mogelijk aanwezig explosief materiaal in relatie tot de uit te voeren (grond-) werkzaamheden wordt een conclusie getrokken over de noodzaak tot het opsporen en ruimen van explosieven. Het onderzoek probleemanalyse resulteert in een advies vervolgtraject.

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Het onderzoek probleeminventarisatie en het onderzoek probleemanalyse is uitgevoerd conform de richtlijnen uit de BRL-OCE, versie 2007-02.

1.6.1 Onderzoeksvragen

In het onderzoek zijn de onderstaande onderzoeksvragen gesteld:

Probleeminventarisatie:

- 1) Is er sprake van een kans dat explosieven aanwezig zijn in het onderzoeksgebied?

Probleemanalyse:

- 2) Welke (grond-) werkzaamheden hebben plaatsgevonden na de oorlog?
- 3) Is er een kans dat eventueel aanwezige explosieven zijn verwijderd tijdens de (grond-) werkzaamheden na de oorlog?
- 4) Welke soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van explosieven kunnen voorkomen?
- 5) In welk gebied en tot op welke diepte kunnen explosieven voorkomen?
- 6) Wat zijn de risico's van de explosieven in relatie tot de uit te voeren werkzaamheden?
 - a) Kan een ongecontroleerde explosie worden veroorzaakt tijdens de uit te voeren werkzaamheden?
 - b) Wat zijn de gevolgen van een explosie in een worst case scenario?
- 7) Is er sprake van een noodzaak tot opsporen en ruimen van explosieven in het onderzoeksgebied?

1.6.2 Methodiek

Vraag 1 is beantwoord door historische informatie over oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied te verzamelen en deze te interpreteren. De historische informatie is verzameld aan de hand van de onderstaande werkzaamheden:

- literatuuronderzoek;
- onderzoek Saricon collectie Tweede Wereldoorlog;
- onderzoek gemeentearchief Aalsmeer (in Noord-Hollands Archief te Haarlem);
- archiefonderzoek Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie;
- archiefonderzoek Nederlands Instituut voor Militaire Historie;
- archiefonderzoek Explosieven Opruimings Dienst Defensie;
- archiefonderzoek bibliotheek Wageningen Universiteit;

Vraag 2 en 3 zijn beantwoord op basis van informatie die is verzameld aan de hand van de onderstaande werkzaamheden:

- Vergelijking van luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog met huidige satellietbeelden;
- Interpretatie van archiefmateriaal dat is verzameld uit de diverse benaderde bronnen.

Vragen 4 en 5 zijn beantwoord op basis van de informatie uit de probleeminventarisatie, de antwoorden op vragen 2 en 3 en de expertise van Senior OCE deskundigen.

Bij het beantwoorden van vraag 6 is gebruik gemaakt van de richtlijnen uit de *Verzameling van gemeenschappelijke verordeningen voor de krijgsmacht nummer 19* (VGVK-19).

Vraag 7 is beantwoord op basis van de antwoorden op de vragen 2 tot en met 6.

1.7 VERANTWOORDING

Het onderzoek is uitgevoerd door historicus drs. T. van den Berg in samenspraak met Senior OCE deskundige F.G.J. Barink.

2 RESULTATEN VOORONDERZOEK N201

2.1 RESULTATEN VOORONDERZOEK N201

In dit hoofdstuk zijn de onderzoeksresultaten van het Vooronderzoek N201 probleeminventarisatie en –analyse met kenmerk RO-060041 d.d. 23 maart 2006 uitgevoerd door het bedrijf REASeuro geverifieerd en of deze van toepassing zijn op de onderzoekslocatie Green Park te Aalsmeer. Bovendien zal worden onderzocht of het eerder genoemde Vooronderzoek N201 voldoet aan de eisen van de BRL-OCE d.d. 8 februari 2007.

2.2 LITERATUURSTUDIE

In het rapport van het vooronderzoek N201 staan de resultaten weergegeven van het literatuurstudie. Voor de literatuurstudie is een groot aantal boeken geraadpleegd. In hoofdstuk 5 Bronvermelding van dit rapport zijn de geraadpleegde en voor dit onderzoek relevante boeken weergegeven. In het volgende overzicht zijn de gebeurtenissen weergegeven uit het rapport van het vooronderzoek N201 die (mogelijk) relevant zijn voor het onderzoek voor de onderzoekslocatie Green Park.

8 aug. 1940	Er vallen zeemijnen aan de Aalsmeerderweg. Deze zijn door Duitse vliegtuigen afgeworpen. De mijnen worden door Duitse militairen gedemonstreerd.
30 sept. 1940	Aan de Poellaan is een bom ontploft.
17 april 1942	Een Geallieerd toestel crasht aan de Oosteinderweg te Aalsmeer.
12 april 1943	Bij het ploegen van het land worden aan de Aalsmeerderweg 386 enige banden met mitrailleurkogels en een kap van een onbekend projectiel aangetroffen.
25 juli 1943	Een bomaanval op Schiphol. In de nabijheid vallen zes brisantbommen van ca. 25 kg. Hiervan komen vier bommen in een stuk land terecht op drie meter afstand van woningen nrs. 184 en 186 aan de Aalsmeerderweg.
26 juli 1943	Een bom wordt aangetroffen op een stuk land aan de Aalsmeerderweg nr. 249. Deze is niet ontploft. Een vermoedelijke fosforbom van ca. 15 kg.
3 okt. 1943	Luchtaanval op Schiphol. 30 bommen komen neer in een bouwland aan de Aalsmeerderweg nr. 249. Acht bommen komen neer aan de Aalsmeerderweg 228. Tevens 24 bommen op een andere bouwland aan de Aalsmeerderweg (geen specificatie!). Een aantal huizen onder andere gelegen aan de Aalsmeerderweg nrs. 154; 156 & 170 lopen hierbij schade op.
3 nov. 1943	Een groot aantal Amerikaanse bommenwerpers valt Schiphol aan. Bij deze aanval komen ook bommen neer in Aalsmeer.
13 dec. 1943	Weer een aanval door een groot aantal Amerikaanse bommenwerpers op Schiphol. Bij deze aanval wordt een B-26 bommenwerper aangeschoten en stort vervolgens neer aan de Hornweg te Aalsmeer. Slechts 1 bemanningslid overleeft de crash. Tevens zijn er diverse niet ontplofte bommen neer-

gekomen waaronder aan de Molenweg nr. 1. Verder zijn er ook bommen neergekomen die ontploft zijn aan o.a. de Aalsmeerderweg nr. 249 (11 bommen); nr. 244 (9 bommen); nr. 652 (1 bom); nr. 324 (4 bommen) en nr. 386 (4 bommen).

2.3 ONDERZOEK NATIONAAL ARCHIEF EN DE GEMEENTEARCHIEVEN

In het rapport van het vooronderzoek N201 staan de resultaten weergegeven van het archiefonderzoek in het Nationaal Archief, alsmede de gemeentearchieven Haarlemmermeer, Uithoorn, Aalsmeer en Amstelveen. In het onderstaand overzicht zijn de resultaten weergegeven van het archiefonderzoek uit in het rapport van het vooronderzoek N201 die (mogelijke) relevant zijn voor de onderzoekslocatie Green Park te Aalsmeer.

13 aug. 1941	Een bominslag in de Oosteinderpoelpolder. Er vallen ook drie brisantbommen aan de Hornweg. Er vallen drie licht-, 1 zwaargewonden en een dode.
26 aug. 1941	In een veld aan de Machineweg, hoek Aalsmeerderweg worden mitrailleurkogels gevonden.
3 okt. 1943	Een Duitse jager maakt een noodlanding op een terrein in de omgeving van de Middenweg.
9 nov. 1943	Een projectiel komt neer voor de woning nr. 141 aan de Aalsmeerderweg, welke mogelijk uit een vliegtuig geworpen is. Het voorwerp is circa 8 cm lang en 2 cm. doorsnede.
20 dec.1943	Een granaat van het (Duitse) afweergeschut slaat in de bodem bij een woning aan de Oosteinderweg nr. 9.

2.4 ARCHIEFONDERZOEK THE NATIONAL ARCHIVES UK TE LONDEN

The National Archives te Londen, U.K. zijn door REASeuro geraadpleegd voor het vooronderzoek N201. Uit het raadplegen van deze archieven blijkt dat er gegevens zijn aangetroffen voor het onderzoeksgebied van de N201. Uit nader onderzoek van de gegevens uit The National Archives blijkt dat de gegevens geen betrekking hebben op de onderzoekslocatie Green Park.

2.5 ARCHIEFONDERZOEK EXPLOSIEVEN OPRUIMINGS DIENST DEFENSIE (EODD)

Voor het onderzoek van de N201 zijn de MORA's en UO's van de gemeente Aalsmeer gedurende de periode 1971-2006 opgevraagd en ingezien. Van deze MORA's en UO's zijn de volgende (mogelijke) relevant voor de onderzoekslocatie Green Park:

Mora nr.	Locatie	Explosief
19712065	Bij het ploegen van land ergens in de gemeente Aalsmeer	Explosief is niet gevonden door EODDEF
19791005	Bij de Jac. Takkade tegenover Schiphol-Oost	Een fosforpot
19801937	gemeente Aalsmeer (locatiespecifieke informatie ontbreekt)	36 oefenbommen van 30 lbs.
???????	Aan de Wilhelminastraat 4	Blijkt een oude riolering

Mora nr.	Locatie	Explosief
		te zijn
20000157	Oosteinderweg 447	Blijkt geen explosief te zijn

Op basis van bovenstaande tabel blijkt dat in en in de directe omgeving van de onderzoekslocatie Green Park te Aalsmeer een aantal ruimingen hebben plaatsgevonden door de EODD. Uit nader onderzoek blijkt dat het merendeel van de ruimingen geen explosieven betreft. Eén melding is wel interessant, namelijk MORA nr. 19801937 waarbij 36 oefenbommen van 30 lbs. zijn aangetroffen. Het is niet duidelijk waar in de gemeente Aalsmeer deze oefenbommen zijn aangetroffen.

Mijnenveldkaart

Naast de eerder vermelde MORA's en WO's van de EODD zijn ook de mijnenveldkaarten van Aalsmeer opgevraagd en ingezien bij de EODD in het kader van het vooronderzoek N201 door REASeuro. Hieruit is gebleken dat er geen mijnenvelden in het onderzoeksgebied en/of in de directe omgeving hiervan hebben gelegen.

2.6 LUCHTFOTOARCHIEF WAGENINGEN UNIVERSITEIT

Op kaart G5 in de bijlagen van de rapportage van het onderzoek van de N201 is de onderzoekslocatie Green Park weergegeven. Op deze kaart zijn bovendien de verdachte gebieden (gele cirkels) weergegeven. De Aalsmeerderweg alsmede Hornweg zijn in het geheel als verdacht gebied weergegeven. Deze twee wegen liggen deels binnen de onderzoekslocatie Green Park. Het overige gedeelte van de onderzoekslocatie is als niet-verdacht weergegeven. De luchtfoto's waarop de onderzoekslocatie Green Park weergegeven is dateert van 21 juni 1940. Ten zuiden van de onderzoekslocatie Green Park heeft een Duitse luchtafweergeschut gedurende de periode 1941-1943 gestaan. De precieze locatie is ten westen van de Molenvlietweg. Overigens zijn niet alle in de Nederlandse luchtfotoarchieven beschikbare luchtfoto's geraadpleegd voor het vooronderzoek N201 uitgevoerd door REASeuro.

2.7 SAMENVATTING AANGETROFFEN FEITEN

Er hebben geen grondgevechten plaatsgevonden waarbij de onderzoekslocatie Green Park betrokken is geweest.

Er hebben luchtaanvallen plaatsgevonden waarbij de onderzoekslocatie geraakt is. Het zijn voornamelijk Geallieerde bommen die vermoedelijk bedoeld zijn voor het vliegveld Schiphol. Rondom de Aalsmeerderweg, het gedeelte dat buiten het onderzoeksgebied ligt, zijn de meeste bommen neergekomen.

Het gebied ten westen van de onderzoekslocatie, aan de Molenvlietweg, is door Duitse militairen gebruik gemaakt gedurende de periode 1941-1943. Hier heeft een Duitse luchtafweergeschutopstelling gestaan.

Er lagen geen mijnenvelden op de onderzoekslocatie.

Er zijn geen explosieven geruimd op de onderzoekslocatie. Er heeft wel een ruiming plaatsgevonden van 36 oefenbommen 30 lbs. in de gemeente Aalsmeer door de EODDEF. De exacte locatie ontbreekt.

2.8 LEEMTEN IN KENNIS

- Het is niet duidelijk hoe de verdachte gebieden (in het Vooronderzoek N201 uitgevoerd door REASeuro) onderbouwd zijn en of deze volledig is;
- De ruimgegevens in de periode 1945-1971 van de Hulpverleningsdiensten zijn voortsnog niet bekend. Het is niet bekend of er gedurende deze periode explosieven zijn aangetroffen en geruimd binnen het onderzoeksgebied;
- Eventuele MORA's/UO's die in de gemeente Aalsmeer hebben plaatsgevonden gedurende de periode 2006-2009 ontbreken;
- Niet alle in Nederland beschikbare luchtfoto's zijn geraadpleegd;
- Noord-Hollands Archief te Haarlem is niet of deels geraadpleegd;
- De Ordnungspolizei (ORPO) archieven in het NIOD zijn niet geraadpleegd;
- Naoorlogse (grond-) werkzaamheden op de locatie Green Park te Aalsmeer ontbreken.

2.9 CONCLUSIE

Op basis van deze probleeminventarisatie (gebaseerd op het rapport Vooronderzoek N201 met kenmerk RO-060041 d.d. 23 maart 2006) voor de onderzoekslocatie Green Park in de gemeente Aalsmeer kan het volgende worden geconcludeerd:

- Het rapport Vooronderzoek N201 uitgevoerd door REASeuro is specifiek uitgevoerd voor het nieuwe tracé van de N201. Zijdelings is in het rapport van het vooronderzoek N201 informatie weergegeven die mogelijk relevant is voor de onderzoekslocatie Green Park te Aalsmeer. Om eventuele conclusies te trekken ten aanzien van de aanwezigheid van explosieven uit de Tweede Wereldoorlog op en/of in de bodem van de onderzoekslocatie Green Park dient een vooronderzoek uitgevoerd te worden conform BRL-OCE (2007-02). De rapportage N201 kan als basis dienen voor het uit te voeren vooronderzoek.
- Het Vooronderzoek N201 uitgevoerd door REASeuro voldoet aan de eisen gesteld in de BRL-OCE d.d. 8 februari 2007 voor het tracé van de N201. Voor de onderzoekslocatie Green Park te Aalsmeer voldoet het Vooronderzoek N201 echter niet.
- Op basis van de het vooronderzoek N201 uitgevoerd door REASeuro kan wel al worden vastgesteld dat op en in de directe omgeving van de onderzoekslocatie Green Park te Aalsmeer oorlogshandelingen (bombardementen) hebben plaatsgevonden.

3 AANVULLING PROBLEEMINVENTARISATIE

3.1 INLEIDING

Saricon heeft een aanvullend onderzoek uitgevoerd op het vooronderzoek N201 voor de onderzoekslocatie Green Park te Aalsmeer. In de volgende paragrafen en subparagrafen zijn de resultaten van het aanvullend onderzoek probleeminventarisatie weergegeven.

3.2 NOORD-HOLLANDS ARCHIEF

Het Noord-Hollands Archief (Prov. archief) is geraadpleegd voor aanvullende informatie. In dit archief zijn delen van de luchtbeschermingsdienst Aalsmeer aangetroffen en een gedeelte van de schademeldingen aan gebouwen en percelen in de gemeente Aalsmeer. Hieronder zijn de resultaten weergegeven.

- 09-02-1941 Duitse militairen brengen mijnen tot ontploffing in de gemeente Aalsmeer, waarbij glasschade aan woningen veroorzaakt is.
- 24-05-1941 Bombardement op Aalsmeer. Een bom komt neer bij de Capanebrug in het water waarbij de landhoofden zijn 'verplaatst' en vernield.
- Een tweede bom is neergekomen aan de stationsweg 40 en is pas 2,5 na de inslag tot ontploffing gekomen.
- Een derde bom is op een dijkje neergekomen van de jachthaven Nieuwe Meer, waarbij 5 meter van de dijk is weggeslagen.
- 13-08-1941 Drie bominslagen bij de Hornweg nrs¹. **106,111, 115, 116, 120 & 125** te Aalsmeer.
- Het terrein is door de politie afgezet. Door het feit dat de huizen vrij uiteen staan en de luchtdruk dus overal een uitweg kon vinden is de schade aan omliggende woning enorm. De afgeworpen bommen zijn van groot kaliber. Twee kraters zijn in een slootkant aangetroffen, terwijl de derde krater niet kon worden getraceerd vanwege de ravage van de beschadigde kassen ter plekke. De twee kraters lagen op 70 meter van elkaar terwijl de derde krater op 30 meter van de tweede krater lag. De volgende woningen zijn beschadigd:
- Hornweg nrs. 73;78;79;93;102;104;105;106;107-109;111;113;115;116;117;118;119;120;121;122; 123;124a; 126;127;128;129;130;131;132;133;134;135;137;140;141;142;143;144; 145;146;147;149;151;153;155;157;159;161;165;167; 187
- Machineweg nrs. 120;139;143;151;153;155;157;159;163;169;171;175;179;183;187;191.
- 26-08-1941 Het aantreffen van mitrailleurkogels in een veld aan de Machineweg, hoek Aalsmeerderweg.

¹ Gemeentearchief Aalsmeer zal een kaart aanleveren uit 1961 waarop de omnummering van Hornweg is aangegeven. De nrs. 106-125 aan de Hornweg hierboven vermeld komen niet overeen met de huidige nummers aan de Hornweg. Nadat deze gegevens van het Gemeentearchief ontvangen zijn zullen deze in de rapportage worden verwerkt en opgenomen.

3.3 NEDERLANDS INSTITUUT VOOR OORLOGSDOCUMENTATIE

Het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) te Amsterdam is geraadpleegd om de gegevens van het vooronderzoek N201 aan te vullen. In het NIOD is naast een grote hoeveelheid literatuur ook archiefstukken aanwezig van onder ander de Ordnungspolizei (ORPO) en de Luchtbeschermingsdienst (LBD) van diverse gemeenten. In de volgende sub-paragrafen worden deze archiefstukken nader beschreven alsmede de resultaten van het raadplegen van deze stukken.

3.3.1 Luchtbeschermingsdienst Aalsmeer

29-07-1943	Een cockpitkap van een Duits vliegtuig komt neer in een bloembak bij de woning Uiterweg nr. 361 te Aalsmeer.
24-09-1943	Een meteorologisch instrument is aangetroffen ter hoogte van perceel Aalsmeerdijk 576a te Aalsmeer.
05-11-1943	Een melding dat het (Duitse) luchtafweer in de gemeente Aalsmeer geschoten heeft op vijandelijke vliegtuigen.
09-11-1943	Een projectiel (afkomstig uit een boordwapen van een vliegtuig) van 8 cm lang en 2 cm in doorsnee is in muur van een woning geslagen en vervolgens in de grond van Aalsmeerderweg 141
11-11-1943	Een melding dat het (Duitse) luchtafweer in de gemeente Aalsmeer geschoten heeft op vijandelijke vliegtuigen.

3.3.2 Ordnungspolizei

De Ordnungspolizei (ORPO) maakte deel uit het Duitse bezettingsapparaat en hield onder andere bij welke explosieven in bezet Nederland waren neergekomen. Een gedeelte is bewaard gebleven en opgeslagen in het archief van het NIOD. Het ORPO-archief is geraadpleegd. De resultaten zijn hieronder weergegeven:

30-09-1940	Op een onbewoond eiland in de Westplasmeer (bedoeld wordt de Westeinderplassen) te Aalsmeer is een brisantbom neergekomen en ontploft, zonder schade aan te richten.
08-10-1940	Een brisantbom komt terecht op een woonhuis te Aalsmeer en ontploft. Er is zware schade ontstaan. Er zijn een dode en vijf lichtgewonden.
10-10-1940	Een brandbom is neergekomen bij Uiterweg 45 te Aalsmeer. Er is geen schade aangericht.
15-11-1940	In de gemeente Aalsmeer zijn zeven brisantbommen neergekomen. Hierbij zijn drie woonhuizen zwaar beschadigd, 1 huis lichtbeschadigd en enkele kassen zijn beschadigd. Er zijn twee lichtgewonden.
15-11-1940	Een vliegtuigbom komt neer op een kas in de gemeente Aalsmeer, waarbij veel glasschade veroorzaakt is.

15-11-1940	Uit een volgend bericht blijkt dat er ook een blindganger is aangetroffen.
11-02-1941	Een Duits vliegtuig is neergestort in de gemeente Aalsmeer. De lichamen van drie bemanningsleden zijn geborgen.

3.4 ONDERZOEK SARICON ARCHIEF

Saricon beschikt over een eigen archief Tweede Wereldoorlog welke is geraadpleegd. Hierin bevindt zich onder meer een collectie oorlogsliteratuur en een omvangrijke collectie bombardementsvermeldingen alsmede een vliegtuig crashregister 1940-1945 in Nederland. Onderstaand zijn de resultaten weergegeven.

Bombardementsgegevens:

10-11-1940	Afwerp van twee Duitse mijnen op Haarlemmermeer. Getroffen werd te Rozenburg het terrein van dhr. Pruisen achter de woning van de fam. Bos aan de Aalsmeerderweg en de spoorlijn Aalsmeer – Hoofddorp ongeveer 100 meter ten oosten van de Aalsmeerderweg.
15-11-1940	Bombardement op Aalsmeer (locatiespecifieke informatie ontbreekt).
23-11-1941	Bombardement op Aalsmeer. Getroffen werd het spoorwegemplacement en de timmerfabriek van G. Veerman.
13-08-1941	Duits bombardement op Aalsmeer. Getroffen werd de hoek Hornweg en de Machineweg.
03-10-1943	Bombardement tussen 11.05 uur en 12.30 uur door 72 B-26 Amerikaanse Marauder bommenwerpers van de 322nd en 323rd Bomber Group met 94 ton brisantbommen op Schiphol. Getroffen werd de Aalsmeerderbrug, vier uitkijkposten voor luchtdoelgeschut, werfhangar, Fokkerhangar, luchtdoelgeschut, woningen aan de Aalsmeerderweg, Schipholweg, Schipholdijk en Koekoekslaan.

Vliegtuigcrashes:

26-05-1940	Een Duitse bommenwerper van het type JU-88 stort neer te Rijk aan de Aalsmeerderdijk
11-02-1941	Een Duitse bommenwerper van het type JU-88 stort neer te Aalsmeer-oost bij de kwekerij Felius
17-04-1942	Een Britse bommenwerper van het type Blenheim stort neer te Aalsmeer-Oost aan de Oosteinderweg 489.
13-12-1943	Een Amerikaanse bommenwerper van het type B-26 stort neer aan de Hornweg.

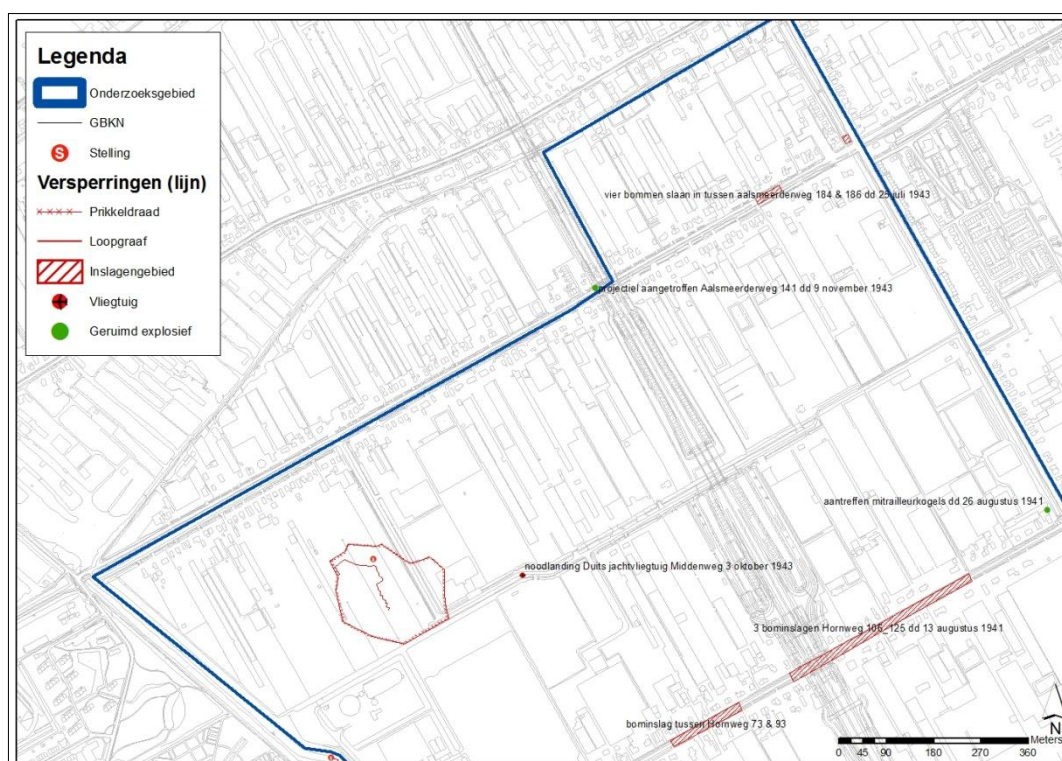

3.5 LUCHTFOTO'S

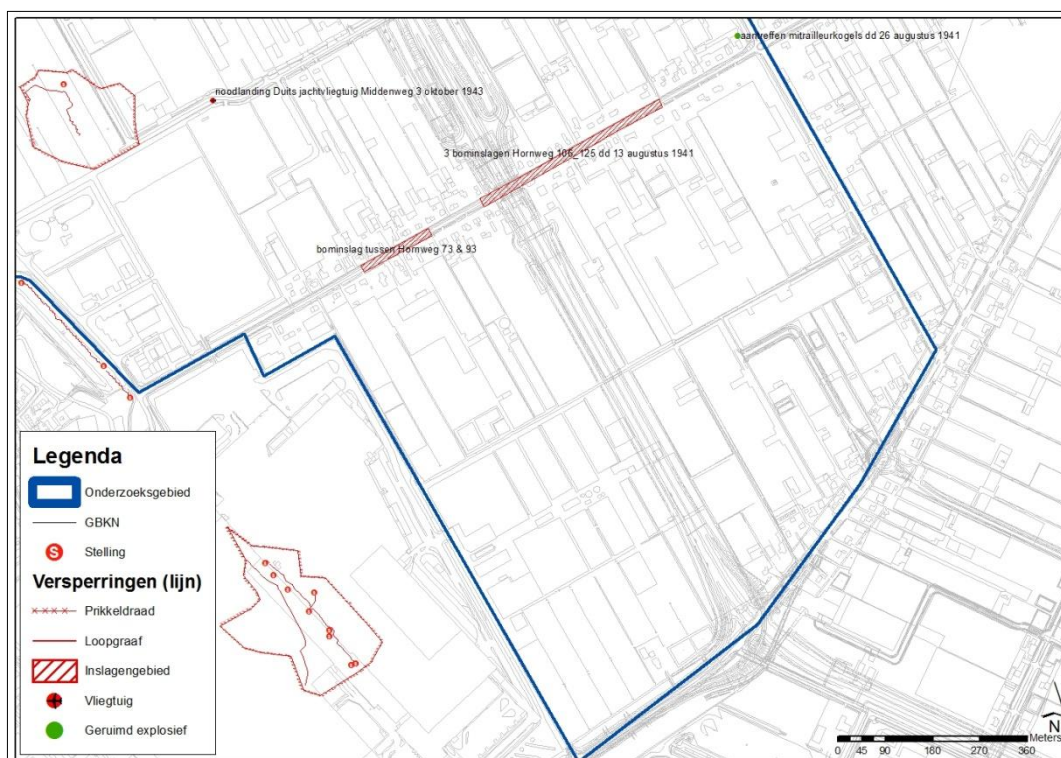
Voor het onderzoek zijn onder andere luchtfoto's geïnterpreteerd van 12 en 13 september 1944. De luchtfoto's van deze twee data zijn van goede kwaliteit en dekken de onderzoekslocatie grotendeels. Op deze luchtfoto's zijn geen kraters van vliegtuigbommen zichtbaar binnen en in directe omgeving van de onderzoekslocatie. Wel zijn twee verdedigingswerken met stellingen zichtbaar, waarvan een zich binnen de grenzen van de onderzoekslocatie bevindt. Dit verdedigingswerk is al verlaten (zichtbaar op luchtfoto's van 12 september 1944). Binnen deze prikkeldraadomheining waren een aantal loopgraven aangelegd evenals een stelling.

De tweede verdedigingswerk ligt ten zuidoosten van (en dus buiten de grenzen van) de onderzoekslocatie. Tegenwoordig is op deze locatie het gebouw van de veiling gesitueerd. Net buiten de onderzoekslocatie, parallel aan de huidige Middenweg zijn loopgraven zichtbaar die drie stellingen met elkaar verbinden.

In onderstaande figuren zijn de resultaten van de luchtfotoïnterpretatie alsmede literatuur, archiefonderzoek weergegeven.

Figuur 2: resultaten probleeminventarisatie noordwestelijk deel onderzoekslocatie

Figuur 3: resultaten probleeminventarisatie noordwestelijk deel onderzoekslocatie

4 CONCLUSIE PROBLEEMINVENTARISATIE

Is er sprake van een kans dat explosieven zijn achtergebleven binnen de grenzen van het onderzoeksgebied Green Park in de gemeente Aalsmeer?

Op basis van de geraadpleegde bronnen hebben in de Tweede Wereldoorlog oorlogshandelingen plaatsgevonden binnen en in de directe omgeving van de onderzoekslocatie waarbij explosieven kunnen zijn achtergebleven in de bodem.

Het voornoemde geeft aanleiding tot een vervolgonderzoek in de vorm van een probleemanalyse zoals omschreven in paragraaf 1.5.

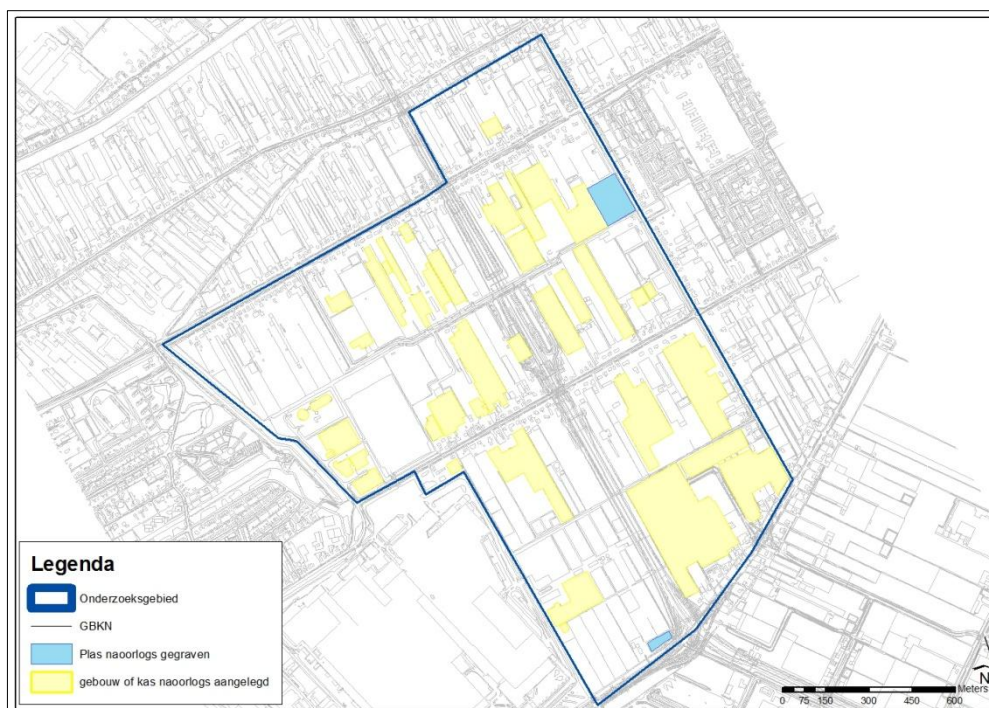
5 PROBLEEMANALYSE

5.1 INVENTARISATIE VAN LOCATIESPECIFIEKE OMSTANDIGHEDEN

5.1.1 Eerder uitgevoerde (grond-) werkzaamheden

De bodem binnen de grenzen van de onderzoekslocatie Green Park is in het verleden grotendeels gebruikt ten behoeve van de landbouw en glastuinbouw. Op luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog is duidelijk zichtbaar dat het gebied binnen de grenzen van de onderzoekslocatie Green Park voornamelijk gebruikt werd ten behoeve van de landbouw en glastuinbouw. Op satellietfoto's (bron: Google Earth 2009) is de huidige situatie zichtbaar. Er zijn in vergelijking met de situatie tijdens de Tweede Wereldoorlog meer kassen aanwezig binnen de grenzen van de onderzoekslocatie. Naast de onderzoekslocatie ligt de bloemenveiling Aalsmeer en behoort tot een van de grootste gebouwen qua oppervlakte, namelijk 990.000 m².

In het kader van dit onderzoek hebben wij luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog, uit 1958 en de huidige satellietbeelden (uit 2008-2009) vergeleken met elkaar. In onderstaande figuur zijn de gebouwen en kassen weergegeven die naoorlogs zijn aangelegd binnen de grenzen van de onderzoekslocatie.

Figuur 4: naoorlogse bebouwing en aangelegde waterpartijen

5.1.2 Bodemopbouw

Over de bodemopbouw is niet veel bekend. Door de opdrachtgever is de volgende informatie aangeleverd:

Huidige maaiveld:	-4.10 meter NAP
Toekomstige watergangen:	-5.00 meter NAP (bodem)
Uitgeefbaar gebied:	-4.00 meter NAP
Grondwallen deelgebieden:	-1.00 meter NAP
Hoogte wegen;	-3.60 meter NAP

Het Dinoloket is geraadpleegd voor aanvullende informatie. Op basis van een aantal sonderingen binnen de grenzen van de onderzoekslocatie en in de directe omgeving is vastgesteld dat de zandlaag gemiddeld op 7 à 7,5 meter minus maaiveld zich bevindt. Dit komt overeen met de bodemopbouw van het nabijgelegen vliegveld Schiphol.

5.2 (OOG-) GETUIGE EN LOCATIEDESKUNDIGEN

In het kader van de probleemanalyse is contact opgenomen met de gemeentearchivaris dhr. P. Boogaard en twee leden van de Stichting Oud Aalsmeer, de heren P. van der Meulen en W. Roodenburg.

Dhr. P. van der Meulen heeft bewust de Tweede Wereldoorlog in Aalsmeer meegemaakt. Wij hebben de heer Van der Meulen de (mogelijk) relevante gegevens die wij gevonden hebben in de archieven (beschreven in de probleeminventarisatie en aanvullend onderzoek) voorgelegd. De lijst met oorlogshandelingen is ook aan de heer Roodenburg voorgelegd. Laatstgenoemde heeft veel kennis over Aalsmeer tijdens de Tweede Wereldoorlog. In de volgende paragraaf zijn de aanvullende gegevens van beide heren en die van de gemeentearchivaris P. Boogaard verwerkt.

5.3 OORLOGSHANDELINGEN NADER GEANALYSEERD

Uit de verzamelde gegevens is een aantal data bekend waarop oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden.

In onderstaande tabel zijn de oorlogshandelingen weergegeven (gerangschikt op datum). De (mogelijk) voor het onderzoeksgebied Green Park relevante gebeurtenissen zijn vetgedrukt.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
26 mei 1940	Een Duitse bommenwerper van het type JU-88 stort neer te Rijk aan de Aalsmeerderdijk	Nee, valt buiten onderzoekslocatie
8 aug 1940	Er vallen zeemijnen aan de Aalsmeerderweg. Deze zijn door Duitse vliegtuigen afgeworpen. De mijnen worden door Duitse militairen gedemonteerd.	Nee, zijn reeds gedemonteerd
30 sept 1940	Op een onbewoond eiland in de Westplasmeer te Aalsmeer is een brisantbom neergekomen en ontploft, zonder schade aan te richten.	Nee, valt buiten onderzoekslocatie
8 okt. 1940	Een brisantbom komt terecht op een woonhuis te Aalsmeer en ontploft. Er is zware schade ontstaan. Er zijn een dode en vijf lichtgewonden.	Nee, locatie niet bekend. Geen melding van meerdere bommen of blindgangers
10 okt. 1940	Een brandbom is neergekomen bij Uiterweg 45 te Aalsmeer. Er is geen schade aangericht.	Nee, valt buiten onderzoekslocatie

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
10 nov. 1940	Afwerp van twee Duitse mijnen op Haarlemmermeer. Getroffen werd te Rozenburg het terrein van dhr. Pruisen achter de woning van de fam. Bos aan de Aalsmeerderweg en de spoorlijn Aalsmeer – Hoofddorp ongeveer 100 meter ten oosten van de Aalsmeerderweg.	Nee, valt buiten onderzoekslocatie
15 nov 1940	In de gemeente Aalsmeer zijn zeven brisantbommen neergekomen. Hierbij zijn drie woonhuizen zwaar beschadigd, 1 huis lichtbeschadigd en enkele kassen zijn beschadigd. Er zijn twee lichtgewonden.	Nee, locatie niet bekend.
	Een vliegtuigbom komt neer op een kas in de gemeente Aalsmeer, waarbij veel glasschade veroorzaakt is.	Nee, locatie niet bekend.
	Uit een volgend bericht blijkt dat er ook een blindganger is aangetroffen.	Nee, locatie niet bekend. Aangenomen is dat de blindganger geruimd is door Duitse ruimploegen
9 febr. 1941	Duitse militairen brengen mijnen tot ontplofing in de gemeente Aalsmeer, waarbij glasschade aan woningen veroorzaakt is.	Zijn reeds onschadelijk gemaakt
11 febr.1941	Een Duits vliegtuig is neergestort in de gemeente Aalsmeer. De lichamen van drie bemanningsleden zijn geborgen.	Nee, locatie niet bekend.
17 april 1941	Een Britse bommenwerper van het type Blenheim stort neer te Aalsmeer-Oost aan de Oosteinderweg 489.	Nee, valt buiten onderzoekslocatie
13 aug. 1941	Een bominslag in de Oosteinderpoelpolder. Drie bominslagen bij de Hornweg nrs. 106,111, 115, 116, 120 & 125 te Aalsmeer. Het terrein is door de politie afgezet. Door het feit dat de huizen vrij uiteen staan en de luchtdruk dus overal een uitweg kon vinden is de schade aan omliggende woning enorm. De afgeworpen bommen zijn van groot kaliber. Twee kraters zijn in een slootkant aangetroffen, terwijl de derde krater niet kon worden getraceerd vanwege de ravage van de beschadigde kassen ter plekke. De twee kraters lagen op 70 meter van elkaar terwijl de derde krater op 30 meter van de tweede krater lag. De volgende woningen zijn beschadigd: Hornweg nrs. 73;78;79;93;102;104;105;106;107-109;111;113;115;116;117;118;119;120;121;122; 123;124a; 126;127;128;129;130;131;132;133;134;135;137;140;141;142;143;144; 145;146;147;149;151;153;155;157;159;161;165;167; 187 Machineweg nrs. 120;139;143;151;153;155;157;159;163;169;171;175;179;183;187;191.	Nee. Ondanks dat de bommen zijn ingeslagen en ontploft op locaties binnen de onderzoekslocatie kan worden aangenomen dat alle bommen ontploft zijn. In de uitgebreide meldingen van de LBD Aalsmeer en de schaderapporten wordt geen melding gemaakt van niet ontplofte bommen.
26 aug. 1941	In een veld aan de Machineweg, hoek Aalsmeerderweg worden mitrailleurkogels gevonden.	Nee. Ondanks dat deze locatie binnen de grenzen van de onderzoekslocatie valt is aangenomen dat de aangetroffen kogels reeds verwijderd zijn door de Duitse ruimploegen
17 april 1942	Een Geallieerd toestel crasht aan de Oosteinderweg te Aalsmeer.	Nee, valt buiten onderzoekslocatie
24 mei 1942	Bombardement op Aalsmeer. Een bom komt neer bij de Capanebrug in het water waarbij de landhoofden zijn 'verplaatst' en	Nee, valt buiten onderzoekslocatie

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
	vernield. Een tweede bom is neergekomen aan de stationsweg 40 en is pas 2,5 na de inslag tot ontploffing gekomen. Een derde bom is op een dijkje neergekomen van de jachthaven Nieuwe Meer, waarbij 5 meter van de dijk is weggeslagen.	
12 april 1943	Bij het ploegen van het land worden aan de Aalsmeerderweg 386 enige banden met mitrailleurkogels en een kap van een onbekend projectiel aangetroffen.	Nee, valt buiten onderzoekslocatie
25 juli 1943	Een bomaanval op Schiphol. In de nabijheid vallen zes briesantbommen van ca. 25 kg. Hiervan komen vier bommen in een stuk land terecht op drie meter afstand van woningen nrs. 184 en 186 aan de Aalsmeerderweg.	Nee. Ondanks dat de bommen zijn ingeslagen en ontploft op locaties binnen de onderzoekslocatie kan worden aangenomen dat alle bommen ontploft zijn. In de uitgebreide meldingen van de LBD Aalsmeer en de schaderapporten wordt geen melding gemaakt van niet ontplofte bommen.
26 juli 1943	Een bom wordt aangetroffen op een stuk land aan de Aalsmeerderweg nr. 249. Deze is niet ontploft. Een vermoedelijke fosforbom van ca. 15 kg.	Nee, valt buiten onderzoekslocatie
29 juli 1943	Een cockpitkap van een Duits vliegtuig komt neer in een bloembak bij de woning Uiterweg nr. 361 te Aalsmeer.	Nee, valt buiten onderzoekslocatie
24 sept 1943	Een meteorologisch instrument is aangetroffen ter hoogte van perceel Aalsmeerdijk 576a te Aalsmeer.	Nee, valt buiten onderzoekslocatie
3 okt. 1943	Luchtaanval op Schiphol. 30 bommen komen neer in een bouwland aan de Aalsmeerderweg nr. 249. Acht bommen komen neer aan de Aalsmeerderweg 228. Tevens 24 bommen op een andere bouwland aan de Aalsmeerderweg (geen specifiek!). Een aantal huizen onder andere gelegen aan de Aalsmeerderweg nrs. 154; 156 & 170 lopen hierbij schade op.	Nee. Aangenomen is dat deze locaties zich buiten de onderzoeksgrenzen bevinden. Aard van de schade van de huizen aan de Aalsmeerderweg kan zijn veroorzaakt door luchtdruk van de ontplofte bommen
	Een Duitse jager maakt een noodlanding op een terrein in de omgeving van de Middenweg.	Nee. Aangenomen is dat het vliegtuig (en onderdelen hiervan) direct na de noodlanding door Duitse ruimploegen is verwijderd
1 nov. 1943	Een melding dat het (Duitse) luchtafweer in de gemeente Aalsmeer geschoten heeft op vijandelijke vliegtuigen.	Nee, locatie niet bekend.
3 nov. 1943	Een groot aantal Amerikaanse bommenwerpers valt Schiphol aan. Bij deze aanval komen ook bommen neer in Aalsmeer.	Nee, locatie niet bekend.
5 nov. 1943	Een melding dat het (Duitse) luchtafweer in de gemeente Aalsmeer geschoten heeft op vijandelijke vliegtuigen.	Niet relevant
9 nov. 1943	Een projectiel komt neer voor de woning nr. 141 aan de Aalsmeerderweg, welke mogelijk uit een vliegtuig geworpen is. Het voorwerp is circa 8 cm lang en 2 cm. doorsnede.	Nee. Waarschijnlijk wordt hier de Aalsmeerderweg in de gemeente Haarlemmermeer bedoeld.

Datum	Gebeurtenis	Relevantie
13 dec. 1943	Weer een aanval door een groot aantal Amerikaanse bommenwerpers op Schiphol. Bij deze aanval wordt een B-26 bommenwerper aangeschoten en stort vervolgens neer aan de Hornweg te Aalsmeer. Slechts 1 bemanningslid overleeft de crash. Tevens zijn er diverse niet ontplofte bommen neergekomen waaronder aan de Molenweg nr. 1. Verder zijn er ook bommen neergekomen die ontploft zijn aan o.a. de Aalsmeerderweg nr. 249 (11 bommen); nr. 244 (9 bommen); nr. 652 (1 bom); nr. 324 (4 bommen) en nr. 386 (4 bommen).	Nee, valt buiten onderzoekslocatie
20 dec. 1943	Een granaat van het (Duitse) afweergeschut slaat in de bodem bij een woning aan de Oosteinderweg nr. 9.	Nee, valt buiten onderzoekslocatie

In de kolom relevantie is weergegeven of de gebeurtenis relevant is voor het onderzoeksgebied. De relevantie is vastgesteld door middel van verificatie in andere bronnen. Bovendien zijn de gebeurtenissen voorgelegd aan de heren P. van der Meulen en W. Roodenburg (beide van Stichting Oud-Aalsmeer) en de heer P. Boogaard (Gemeentearchivaris Aalsmeer).

Uit de interpretatie van de luchtfoto's is gebleken dat er geen kraters van vliegtuigbommen zichtbaar zijn binnen de grenzen van de onderzoekslocatie. Wel is een verlaten (Duits) verdedigingswerk zichtbaar. Binnen dit werk is een aantal loopgraven zichtbaar evenals een stelling. Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen in de geraadpleegde bronnen dat bij het verlaten van dit verdedigingswerk door Duitse eenheden explosieven zijn gedumpt of op andere wijze in de bodem terecht zijn gekomen.

5.4 SAMENVATTING

Uit een vergelijking van luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog, luchtfoto's uit 1958 en huidige (satelliet-) foto's is vastgesteld dat binnen de grenzen van de onderzoekslocatie Green Park veel ontwikkelingen ten behoeve van de realisatie van glastuinbouw hebben plaatsgevonden waarbij de bodem geroerd is.

Uit de interpretatie van de luchtfoto's is gebleken dat er geen kraters van vliegtuigbommen zichtbaar zijn binnen de grenzen van de onderzoekslocatie. Wel is een verlaten (Duits) verdedigingswerk zichtbaar. Binnen dit werk is een aantal loopgraven zichtbaar evenals een stelling. Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen in de geraadpleegde bronnen dat bij het verlaten van dit verdedigingswerk door Duitse eenheden explosieven zijn gedumpt of op andere wijze in de bodem terecht zijn gekomen.

De gemeentearchivaris de heer P. Boogaard en de heren P. van der Meulen (ooggetuige 1940-1945) en W. Roodenburg zijn benaderd voor aanvullende gegevens. De lijst van gebeurtenissen (zie paragraaf 5.3) is door deze drie heren geverifieerd. Op basis hiervan is vastgesteld dat geen van de gebeurtenissen relevant zijn voor de onderzoekslocatie Green Park Aalsmeer.

6 CONCLUSIE PROBLEEMANALYSE

Op basis van de nadere analyse van de oorlogshandelingen in paragraaf 5.3 en op het feit dat bodem binnen de onderzoekslocatie na de Tweede Wereldoorlog grotendeels is ontwikkeld ten behoeve van de glastuinbouw, is er geen verwachting van explosieven uit de Tweede Wereldoorlog.

7 EINDCONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

7.1 CONCLUSIE

In opdracht van ARCADIS heeft Saricon een vooronderzoek conventionele explosieven (hier-na: *explosieven*) uitgevoerd ter plaatse van onderzoekslocatie Green Park te Aalsmeer. Aanleiding voor het vooronderzoek zijn de geplande (grond-) werkzaamheden op deze locatie.

Op basis van een analyse van alle op dit moment beschikbare (historische) feiten is geconcludeerd dat er geen aanwijzingen zijn in het feitenmateriaal waaruit blijkt dat explosieven binnen de grenzen van de onderzoekslocatie Green Park zijn achtergebleven.

7.2 ADVIES VERVOLGTRAJECT

Op basis van de resultaten van het onderzoek probleeminventarisatie en –analyse adviseert Saricon om de voorgenomen (grond-) werkzaamheden regulier te laten plaatsvinden in munitietechnische zin.

8 BIJLAGEN

Bijlage 1 **Bronvermelding**

Literatuur

- Hart, M. 't (red.), *Aalsmeer. Beknopte Geschiedenis van een opmerkelijk dorp* (Aalsmeer 1992);
- Jansen, A.A., *Fliegerhorst Schiphol. Onze Nationale Luchthaven in Bezettingstijd* (3 dln.; Amsterdam 2001);
- Lücke, C., *De Haarlemmermeer in Oorlogstijd* (Ljubljana 1995);
- Nieuwendijk, R. van den, *Doelwit Schiphol. De Amerikaanse aanvallen op de vliegbasis Schiphol in het najaar van 1943* (Amsterdam 1993);
- Zwanenburg, *En nooit was het Stil* (2 dln.; z.p.z.j.).

Archieven & Collecties

- Noord-Hollands Archief (Provinciaal Archief) te Haarlem;
- Luchtfotoarchief Wageningen;
- Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie;
- Saricon collectie Tweede Wereldoorlog;

(oog-) getuigen en locatiedeskundigen

- Dhr. P. van der Meulen (Stichting Oud Aalsmeer);
- Dhr. W. Roodenburg (Stichting Oud Aalsmeer);
- Dhr. P. Boogaard (archivaris, gemeente Aalsmeer).

Documenten

- Vooronderzoek N201 probleeminventarisatie en –analyse met kenmerk RO-060041 d.d. 23 maart 2006 en bijlagenrapport uitgevoerd door het bedrijf REASeuro.

Bijlage 2 **Distributielijst**

- ARCADIS;
- Saricon.

Bijlage 3 Certificaten

